

OZOLMUIŽAS (Eckhofhen/Paulsgnades) PIEDERĪBAS VĒSTURE

Sagatavoja Elizabete Rūtens (ASV)

Ozolmuiža no pašiem senākajiem laikiem (līdz hercogistes laikiem 1561. gadā) nesaucās Eckhof, bet Bachhof, kas toreiz bija galvenā muiža, bet vēlāk pusmuiža. Šīs muižas atradās Jelgavas apkaimē un to robežas noteica Misas upe, Iecavas upe un Lielupe. Toreiz nosaukumus Bachhof un Aahof attiecināja uz vairākām muižām, kuras atradās Lielupes krastā, tādēļ ir grūti atšķirt, tieši kura vieta minēta senajos dokumentos.

1413. gadā Rīgā Svētās Jaunavas Marijas Augšamcelšanās dienā ordeņa mestrs Ditrihs Torks, līdz šim Pēterim Mecorem (Mezor) (kurš visticamāk bija ordeņa bruņinieks, kas izcēlies ar drošsirdību toreizējā krievu-poļu karā ar vācu ordeni) lēnī esošās muižas izlēņoja Kerstenam (Kristianam) Krummeram.

1432. gadā ordeņa mestrs Rutenbergs izlēņo pie Lielupes esošo Jelgavas apkaimes muižu Gerstam Klebekam, no kura ģimenes 1613 gadā muižu iegūst Johans Rotermunds.

1613. gadā Kristians Krummers pārdod Aahof – Falvicius Johanam Rotermundam.

1637. gadā Krummers arī Bachhof pārdod tam pašam Rotermundam.¹

Līdz 1649. gadam Hercogs Jēkabs Ozolmuižu bija ieguvis savā īpašumā, jo Hercogiene Luīze Šarlote tai gadā to saņēma, ar četrus gadus nokavēšanos, apsolītā 1000 dalderu laulības balvu vietā. Ozolmuižā Hercogs Jēkabs uzcēla mednieku pili un viņa piekūnerija bija slavēta visā Eiropā. “Šos medības putnus hercogs turēja Jelgavas Ozolmuižā. Tur atradās putnu mājas ar daudziem nodalījumiem un turpat apmācīja piekūnus medīt. Piekūnus izlietoja medībām un izdāvāja ārzemju valdniekiem. Sākot ar 1650. gadu par piekūnieri bija holandiešu Dīlens (Dielis Dielam), kurš pārdzīvoja Hercogu Jēkabu. Piekūnērijā dažreiz atradās vairāki simti medību putnu.”²

Luīze Šarlote testamentā savam vecākajam dēlam Frīdriham Kazimiram atstāja Ozolmuižu “ar visām mēbēlēm un bez kādiem izdevumiem, jo no turienes 3 gadus neesmu saņēmusi renti.”³ [Ja iespējams, jānoskaidro kādēļ, jo karš tai laikā Kurzemē nebija. Vai gadījumā raža bija slikta trīs gadus no vietas? Hercogam Jēkabam, sakarā ar Frīdriha Kazimira izšķērdīgo dzīves veidu ārzemēs, bija lielas problēmas ar naudu, bet neliekas ticami, ka saimnieciskas nekārtības varēja būt Ozolmuižā tajā laikā.] Kad Frīdrihs Kazimiris 1676. gada beigās atgriezās Kurzemē no Holandes, kur bija dienējis tās republikas karadienestā, kopā ar galma iestādēm viņam tika nodota arī piekūnerija. Viņš audzētavu

¹ LVVA, 640 f., 3.apr., 733.lieta,lp.4.-7. Pirmās piecas rindkopas ir no šā dokumenta.

² Juškevičs, J. *Hercoga Jekāba Laikmets Kurzemē*. Rīga, 1931, 202 lp

³ ibid, 52. lp. Testaments rakstīts 1675. g. 28. martā. Hercogiene nomira 1676.g. 18.augustā.

stipri paplašināja. Piekūnieres Dīlens, Bartolomajs Laurencens (Laurentzen) un Matiss (Matthies) tika sūtīti uz Papes ezeru, kur atradās galvenā ķeršanas vieta. “Tur īsā laikā noķēra vairāk kā 40 piekūnus, no kuriem lielāko daļu izsūtīja Vācijas radniekiem. Sagūstītos putnus turēja būros līdz viņu pieradināšanai.”⁴

Mēra postījumi un Ziemeļu kara briesmas 18. gadsimta sākumā ir gandrīz neiztēlojamas. Pirms 1710. gada Ozolmuižā bija 138 saimnieku, bet 3 gadus vēlāk 70% no viņiem bija aizsaulē un tikai 42 saimnieku vēl dzīvi.⁵ Mazāk kā puse no mājām – tikai 28 – bija apdzīvotas, bet 21 bija tukšas un cara armija 12 mājas nodedzināja.⁶ Te īpaši jāmin mājas kuras mūsdienās ir/bija pazīstamas, tās ir minētas zemāk.⁷ No Rīgas bija atklīduši 4 pieaugušie, 1 bērns un 2 puīši, kā arī no Vidzemes viens zemnieks patvērumu atrada Bazūnes mājās (tagad Olaines pagastā).⁸ Kopā 123 pieaugušiem un 23 bērniem bija jāšak jaunu dzīvi gandrīz no nekā. Pirms revīzija bija pabeigta, viens zemnieks aizgāja prom no muižas no Āžu Brēdiķu mājām barības trūkuma dēļ. (mūsdienas drīzāk Pēternieku Batari).

No 18. gadsimta dokumentiem zinām, ka Ozolmuiža turpināja būt kroņa muiža līdz 1795.gadam, kad Kurzemes un Zemgales hercogiste savu patstāvību pazaudēja. Sākums, lai iedzīvotāji attaptos no mēra un kara, bija diezgan pieticīgs. 1713. gada inventarizācijā var

⁴ ibid, 202-203 lp.

⁵ LVVA, 554.f., 3 apr., 2153 lieta, lp 20-24

⁶ LVVA, 554.f., 2.apr., 3104.lieta, lp. 54-67

⁷ Nodedzinātas: Dalbē Ramas (nosaukums 18 gs – oficiāli: Baznīcas Dalbiņi vai pat Vistu Dvēseles, bet neformāli teikās - Putnu Dvēseles); Ozolmuižā – Pauži, Belverti, Valkšķi, Līkumi, Ģeņi, Kauguri, Bulduri, Iecavas (18 gs nosaukums - Vasaras Rīti vēlāk Pautiņi). Tukšas: Dalbē – Birzuli tieši blakus Ramām (varbūt tagad saucās Kasteņi?); Ozolmuižā – Brinkūži, Munes, (Mež/Jaun)renceles, Klījāņi (18 gs nosaukums – Meža Klīgi), Daiļi, Bemberi; arī Stepīni, Lielapaļi un Mazapaļi (18 gs nosaukums – Apeliši vai Svenki) Garozā; un beidzot Klūgas mājas Iecavas novadā. Apdzīvotas: pie Dalbes - Bazūnes (tagad Bāzones?), Lintes un Dziedākšņi (Dziedākšņu saimnieks Tenis bija mājkalpotājs muižas grāmatvedim Hovenam); Peļņi Pēterniekos (divi mežsargi tur dzīvoja), un Pupusulas Ķekavas pagastā. Tagad Garozā: Ērces kur ziņnesis dzīvoja (mūsdienas - Mežvidi) un Ķīķu Dambrāti (mūsdienas - Dambrāti uz austrumiem no Teteles). Ozolniekos: Ķempji, Skrabas, Glītes (mūsdienas: Vīlanti), Āžu Brēdiķi (mūsdienās Batari), Maltavas, Čaukas, Degaiņi, Dambrāti (uz ziemeļiem no Daiļiem), Gaisaragi (mūsdienas – Cielavas ZA no Buļļiem), un Laukērci - kur pagasta vecākais Ansis dzīvoja. Mušķi ne vēlāk kā 1716. g. arī bija apdzīvoti, bet tai laikā nepiederēja Ozolmuižai. Iespējams, ka kopā ar Silgrauziem tāpat kā 19.gadsimtā tur dzīvoja mežsargi, kuri kalpoja Jelgavas pilsētai pēc mēra. Rusuļi (uz austrumiem no Glītes, pirms Robežu mājām) vairs nav, bet tur abi muižas zvējnieki dzīvoja pēc mēra. Visi četri krogi tika nodedzināti: Sarkankrogs; Dalbes krogs; Garie Indriķi (nosaukums vēlāk – Bērzu jebšu Bluķu krogs): tuvu Līkumu mājām pie Iecavas pārbrauktuves; un krogs uz Vageļu-Kalēja zemes. Jānoprecizē kur pēdējais atradās. Strods par Ozolmuižu raksta, ka līdz 1736. gadam „visi krogi bija atjaunoti un darbojās.” Strods, H. *Kurzemes Lauki XVII-XIX gs.* Rīga, 1992 LU. 35 lp. Arī Cenas krogs pie Strēznes (Briežu Mušķiem) mājām tai gadā darbojās un pārvietotais Rapes krogs pie Teteles. Cenas un Sarkanmuižas mājas. (LVVA, 6999.f., 44 apr., 802 lieta, lp 7-9) Pirms 1710. gada abām muižām kopā bija tikai 4.5 arklū un tur bija 19 saimnieku (nezinu cik mājas). Pēc mēra vairs tikai 4 saimnieki un 3 kalpi bija dzīvi; gandrīz 80% no saimniekiem gāja bojā. (Diemžēl par nevienām Jelgavas rajona kroņu muižām neesmu atradusi dokumentu, kurā būtu precīzi pateikti cik kalpi un bērni bija dzīvi pirms mēra.) No 1730. gada inventarizācijas par tām muižām bija šādas mājas, kuras uz ilgāku vai īsāku laiku piederēja Ozolmuižai: Stēgas, Kulpi, Brankas, Ņurdi, Zariņi, Dimzas, Siliņi, Ezergaļi (senāk sauktas Smilšu Paužas) un Caunes. Vai pēdējās četras vēl stāv? Citas mājas varbūt Cenām piederēja 17. gs: noteikti Baltpeteri un Zapleķi, varbūt, Nulles, Putras un Čuder (senāk sauktas Kregat).

lasīt, ka hercoga Ozolmuižas pārvaldnieks bija Andreas Trappe un „pēc nomas līguma beigām, izņemot 8 četrgadīgus vēršus un vienu viengadīgu teļu, kurus zviedri atņēmuši,” Trappem pārējie lopī bija jāatdod, tai skaitā „8 veci tītari un 4 vecas vistas.”⁹ Tikai 54 pūrvietas (18 ha) rudzu un 1 pūrvietas kviešu rudenī bija izsētas. Pirms 1710. gada Ozolmuiža bija 20 arklu liela.¹⁰ [Jāmēģina precizēt, ko tas nozīmē mūsdienas hektāros - kaut Dunsdorfs brīdināja par arkla ‘svārstību.’ Bet, vispār ir problēma, jo citā dokumentā no 1713. gada¹¹ ir rakstīts, ka kopējais arklu skaits bija 45 un abi dokumenti ir noteikti par Jelgavas nevis Tukuma Ozolmuižu.] Diemžēl nav saglabājies apraksts par Ozolpils stāvokli pēc Ziemeļu kara, tikai zinām, ka muižas dubultklēts, kas uzcelta 1709.gadā netika izpostīta vai nodedzināta.

Nākošā inventarizācija ir no 1739.gada 17. augusta¹², kad nomas tiesības izbeidzās Hermanim Ernstam fon Brigenam, kuram tās bija kopš 1730. gada, un tika nodotas Otto Fridriham fon Šrēderam, bet nav rakstīts uz cik ilgu laiku. Zemnieku skaits 25 gadu laikā ir fantastiski pieaudzis no 146 dvēselēm 1714. gadā līdz 642, t.i., 440% pieaugums.¹³ Saimnieku skaits – 87 – ir vairāk kā dubultojušies. Skaidrs, ka tas nav dabīgs pieaugums un var jau no vaku grāmatas nodaļas redzēt, ka daļa ir jaunienācēji, kuriem nodevas nebija jāmaksā 3 gadus.

Vislielākais pārsteigums 1739.gadā ir - cik daudz zemnieku no Ozolmuižas bija aizbēguši – 26 pieaugušie. Arī pārsteidza, ka vietējie zemnieki ne tikai zināja kur bijušie kaimiņi strādāja, bet arī bija ar mieru to pārvaldniekam (jebšu vagaram) pateikt. Parasti mēdz domāt, ka no Vidzemes bargiem apstākļiem bēga uz Zemgales kroņa zemēm. No Ozolmuižas 4 aizbēga uz Rīgu, 2 kļuva par pārcēlājiem pie Daugavas un pārējie uz citām muižām - 11 uz Mazjumpravu Katlakalna pagastā, kur viens Vilku Sūdu mājās darbu atrada. Ozolmuiža visus pieprasīja izdot atpakaļ.

1749. gada 7. augustā Otto Kristofers fon Hovens (hercoga virspilskungs un virspadomnieks) uz trīs gadiem iznomāja Ozolmuižu.¹⁴ Bīrons tagad ir trimdā un par kontekstu jāraksta, t.i., tagad nevis hercoga pārvaldnieki, bet dižciltņi tiek pie muižām. [Noteikti varēšu 1749. g Ozolpils aprakstu salīdzināt ar 1788. gada inventarizācijas aprakstu, jo liekas, ka vēlāk 18. gadsimtā muižas pils paplašinājās; jāpieskubina Ervīnu no aprakstiem

---

⁸ LVVA, 554.f., 2.apr., 3104.lieta, lp. 54.-67

⁹ ibid

¹⁰ LVVA, 5759.f., 2. apr., 692 lieta, lp 3 (Kurzemes provinciālmuzejs fonds)

¹¹ LVVA, 554.f., 3.apr., 2153 lieta, lp 20-22

¹² LVVA, 6999 f., 44 apr, 256 lieta, lp 21-40

¹³ skat 2002 rudens/mājas numerical platības.xls, sheet 2: Ozolmuižas iedzīvotāju dati no 1713.g. līdz 1811.g. kopsavilkums

izveidot arhitekta zīmējumus.] Šeit visinteresantākais atklājums ir tas, ka lielāko tiesu no zemniekiem muižām maksāja naturālās nodevas, kaut Arveds Švābe („Latvijas vēsture 1. daļa”) rakstot par kroņa muižas nodokļu sarakstēm par 1750. gadu (vaka grāmata diemžēl arhīvā nav līdz mūsdienām saglabājusies) pieminēja, “Jelgavas Ozolmuižā visas saimnieku nodevas bija jāmaksā naudā. /.../” Vai patiešām nākamā gadā tas notikās, bet viss atkal bija pa vecam 1761. gada 20. maijā, kā var redzēt no tā gada inventarizācijas¹⁵? Faktiski, tās nodevas nemaz nemainījās 18. gadsimtā – tie daži, kuri maksāja naudā turpināja to darīt un pārējie naturālās nodevās.

1764. gada inventarizācijā¹⁶ atkal tiek bēgļi pieminēti, vienā lapā ir 10, nākamā 7, bet abi saraksti ir (vāji) izstrīpoti un nezinu ko par to domāt. Vispār ļoti žēl, ka nav inventarizācijas no 1770.-iem gadiem, jo tomēr daudz kas tajā laikā mainījās. Vai pēc Latgales pievienošanas Krievijai 1772.gadā varēja pieaugt aizbeidzēju skaits dēļ zemnieku priekšnojautas, ka hercogistes neatkarības zaudēšana bija tikai laika jautājums?

Ozolmuižas pārvaldnieki (no tiesas lietām):

1. 1761.: Otto Kristofers fon Hovens
2. augstdzimušo landmaršalu virsrātes padomnieku un valsts padomnieku Frīdrihu Reinholdu fon Mirbahu, kas pārvaldīja Ozolmuižu no 1774. – 1780. gadam
3. 1784.: fon Koškuls
4. augstdzimušo Dobeles pilstiesas asesoru Reinholdu Georgu Eberhardu fon Mirbahu, kas pārvaldīja Ozolmuižu no 1788. – 1793. gadam
5. 1793. gadā šīs muižas tika sadalītas, Ozolmuiža – Netelhorstam, bet Viskaļu muiža fon Mirbaham

1788.gadā¹⁷ Ozolmuiža tika „nodota labdzimušā leitenanta fon Koškula labdzimušajam majoram fon Mirbaham.” Sakarā ar Pētera Birona politiku, Ozolmuiža, Valdeka, Hercogmuiža un Viskaļi tiek kopīgi apsaimniekoti, bet īpašas atšķirības no iepriekšējām inventarizācijām attiecībā uz nodevām neredzu. Bet vispār Strauberga paņēmieni¹⁸, ka vaku grāmatām ir maz nozīmes un neatspoguļo reālo situāciju man šķiet vismaz daļēji nepamatots attiecībā uz Ozolmuižu, ņemot vērā cik daudz sīkas piezīmes parādās, kas izskaidro nianšes un kādēļ kādam saimniekam tiek atlaistas nodevas tajā gadā.

¹⁴ LVVA, 6999 f., 44 apr, 256 lieta, lp 41-60

¹⁵ LVVA, 6999 f., 44 apr, 256 lieta, lp 62-84

¹⁶ LVVA, 6999 f., 44 apr, 256 lieta, lpNOPRECIZĒ!!!!

¹⁷ LVVA, 6999 f., 44 apr, 256 lieta, lpNOPRECIZĒ!!!!

¹⁸ sameklē citātu no raksta tai grāmatā, kura veltīta Švābem.

Īsti nezinu, ko domāt par Strauberga koncepciju, ka nodokļu nasta šausmīgi pieauga 18.gadsimta gaitā, jo vismaz vaku nodaļās tas nav pierādams Ozolmuižā.¹⁹ Faktiski nekas nemainījās starp 1739. un 1788. gadu, bet iedzīvotāju skaits gan katrā mājā stipri pieauga. Piemēram, Bulduru mājās 1739.gadā bija ienākusi viena ģimene, kurai nodokļi tika atlaisti līdz 1742. gadam, kamēr tika uz kājām – tēvs Jēkabs, māte, un četri bērni: 19 gadus vecs dēls Jānis, 17 gadīgais Bertulis, 14 gadīgais Kristis un 6 gadus vecais Pēteris (mans tiešais Freimaņu sencis). 49 gadus vēlāk, tās pašas ģimenes pēctečiem bez tēva un mātes arī bija četri bērni - divi dēli un divas meitas. Bet tad Bulduros arī dzīvoja 4 kalpi, 2 kalpones, 4 kalpu bērni, 2 meitas (viena pilngadīga) un tika atalgoti 3 brīvi cilvēki, lai izpildītu kalpa pienākumus. Nodevas bija apmēram tādas pašas kā kaimiņiem – t.i. turpat pusgadsimta laikā nebija mainījušās. It sevišķi tas, ka saimniekiem bija jāuzņem brīvus cilvēkus, liecina par darba spēka trūkumu muižā. Bet vai šis lielais iedzīvotāju skaits bija tikai dēļ muižas vajadzībām, t.i., pienākumi, kas inventarizācijās nav pierakstīti? Vai pastāv iespēja, ka zemnieku labklājība arī bija pieaugusi? (Protams, ne jau visiem, bet kā kuram.) Acīmredzot, Bulduru Freimaņi savus bērnus nesūtīja ganībās uz citām saimniecībām, kā citi saimnieki bija spiesti darīt. Jebšu bija viņiem vēl citi bērni gana vecumā, kuri nav atzīmēti inventarizācijā? [Šeit atkal ir iemesls Mormoņu saglabātās grāmatas pieprasīt, lai kļūtu pie skaidrības.]

1788. g. lielais pārsteigums ir par aizbēdzējiem. Sarakstā ietilpst 52 pieaugušie²⁰ tikai no Ozolmuižas mājām, tai starpā ir arī saimnieki (divi no Mušķiem), bet šoreiz vietējie netiek aptaujāti par bēgļu atrašanas vietu. Deviņi no bēgļiem jau pirms 10-13 gadiem (!) no muižas bija aizbēguši, bet muiža tikai vienu ģimeni nodomāja pieprasīt – kalpu Jāni, viņa sievu un bērni, kas aizbēga no Stēga mājām pirms 5 (!) gadiem.

Par pārējiem var lasīt, „Šos, tāpat kā citus šai muižai piederošos dzimtļaužus, kas ir aizbēguši vai iztrūkst, muižas nomniekam ir tiesības atrast un pieprasīt atpakaļ jebkurā laikā.” Varbūt muižai neatmaksājās viņus meklēt, jo uz saimnieku pleciem bija uzvelts risināt darba spēka trūkuma jautājums? [Ļoti trūkst kārtīgāks pētījums par bēgļiem, kas salīdzinātu Vidzemes un Kurzemes hercogistes bēgšanas gadījumus!] It sevišķi ņemot vērā tiesas lietas par bēgļiem, gandrīz vai šķiet, ka dižciltīgiem attriebība un ieviest bailes zemniekos ir svarīgāki motīvi tiesāt bēgļus nekā pragmatisks apsvērumš.

* * *

¹⁹ Nu šā piezīme ir nevietā te, bet nākamā braucienā LNB jāsameklē: *Vēstures problēmas*, Stroda rakstītā nodaļa: „Kurzemes kroņa zemnieku klaušas XIX gs pirmajā pusē.” Rīga, 1960. 3. laid. lpp. 59-105. Kaut Ozolnieki vairs nebija kroņa zeme 19 gs, būs ‘baseline,’ lai saprastu cik varēja būt zemnieku *minimālie* pienākumi, jo pilnīgs saraksts diez vai būs arhīvā atrodams par Ozolmuižu kad tā bija kļuvusi privātmuiža.

²⁰ Uzskatu, ka tikai tie bērni kuri tieši vārdā ir pieminēti ir darba spējīgi un tos pie pieaugušiem ieskaitu.

1797 g. 23. aprīlī ķeizars Pauls (Pāvils) I, līdz šim majoram Netelhorstam nomā esošo muižu (Eckhofhen), saskaņā ar Kurzemes pievienošanu Krievijai, dāvina ķeizaram flīģeladjutantam, pulkvedim Kārlim Vilhelmam fon der Estam (Oest) baronam fon Drizenam. Neskaidrs bija tas, vai dāvinājums attiecās arī uz pusmuižu Valdekshofu, kas nebija īpaši minēts. Lai šīs šaubas likvidētu, pulkvedis fon Drizens vērsās pie ķeizara ar lūgumu atļaut Eckhofhen turpmāk saukt par *Paulsgnaden*, bet Valdekshof par *Sorgenfrei*.²¹

„Kārlis Vilhelms Drizens dz 2 V 1746.g., kalpoja prūšu armijā. Ar kapteiņa pakāpe atvaļinājies no dienesta, viņš ar ģimeni nometās Kurzemē uz dzīvi. Kurzemē zem viņa virsvadības stāvēja hercoga karaspēks. Ar Kurzemes pievienošanu Krievijai, viņš iestājās krievu dienestā, kas kalpoja kā Paula I flīģelif. Drizens bija pirmais Kurzemes gubernators (1798-1800).”²²

1798.g. 25. februārī ķeizars apstiprināja jaunus nosaukumus un nodeva abas muižas kā dāvinājumu un līdz ar to Ozolmuiža kļuva par privātmuižu, lai gan no zemnieka viedokļa tas jau iepriekšējā gadā bija noticis, kad revīzija tika sastādīta. Kā liecina gan 1797., gan 1811.gada revīzijas dokumenti, daudzi vīrieši iesaucamos gados aizbēga, bet apmēram puse no saimniekiem tika atcelti un kļuva par kalpiem citās mājās. Kāda daļa spēja savas mājas atgūt pēc Napoleona kariem. Stēgas saimnieks un viņa brālis, kas tai laikā bija pagasta vecākais, pat tika ‘uzdāvināti’ Pāces muižniekam (Gailīšu pagastā). Viena draudzene, Aija Veldre-Beldava – kurai ir doktora grāds folklorā – ir solījusi vismaz mēģināt izpētīt vai sekojošā daina tika sacerēta tai laikā:

Ozolmuiža vergu muiža,
Kaut tu būtu nogrimusi,
Kaut tu būtu nogrimusi
Dziļā elles dibenā!
Jauni raud atnākot,
Veci raud aizejot,
Iecavīte garam tek
Pilna kalpu asarām.

Man šķiet iespējams, ka tie pieminētie ‘kalpi’ varētu būt atceltie saimnieki. Vispār 1797.g. zemnieku mājās dzīvoja 76 brīvcilvēki – arī viena ebreju ģimene Kalntiltiņos uz Valgundes pusi –, bet līdz 1811. gadam visi pazuda.

* * *

²¹ LVVA,640 f., 3.apr., 733 lieta, lp. 4.-7.

²² Brille, J., sastādītājs *Zemgales galvas pilsēta Jelgava*. H. Allunaņa grāmatu tirgotavas izdevniecība, 1928.g. lp 58

1799.g. 31. martā ķeizars Pāvils (Pauls) I parakstīja formālu žēlastības rakstu par iepriekš minēto muižu piešķiršanu ķeizariskajam ģenerāldžutantam ģenerālmajoram baronam fon Drizenam. Ir dokuments²³ par Drizena cīņu starp 1803. - 1815 gadu, lai iegūtu Svētes mežu savā īpašumā. Ozolnieku zemnieki no senseniem laikiem ne gluži pusi no meža bija lietojuši, bet cara dāvinājumā mežs netika pieminēts un tāpēc Drizens tiesājās. Beigās viņš ieguva apmēram 45% no meža kopplatības, bet 1815.gadā pat to lēmumu mēģināja apstrīdēt, kaut sākumā 1804. un 1805.gadā nebija vairāk pieprasījis kā proporcionālu sadali. Viņam neizdevās, jo nepareizai iestādei savu sūdzību iesniedza. 1813.g. 3. novembrī kreditori ierosināja konkurslietu par šiem īpašumiem.

(Drizens mira 1827.gada 17. februārī

1828.g. 7. jūnijā Ozolmuižā notika publiska izsole, kurā šo īpašumu par 151 050 rubļiem ieguva Ditrihs Johans Vilhelms fon Grothūzs (Spirgen muižas īpašnieks). Viņš mira 1829.gada 2. februārī un pēc tam viņa atraitne, dzimusi Līvena, kļuva par līdzmantinieci un nodeva muižas īpašumā savai meitai Adelhaidei fon Grothūzai, kas bija precējusies ar Vilhelmu fon Hānu (Memelhof īpašnieku).

Saskaņā ar laulāto Hānu savstarpējo testamentu 1849.gada 1. februārī un tā papildinājumiem 1849.gada 24. decembrī un 1850.gada 8. jūnijā, Ozolmuižu ieguva meita Adele, kas bija precējusies ar kreisrihteru Kārli fon der Reki. Testators (t.i., Vilhelms fon Hāns) mira 1850.gada 18.martā un saskaņā ar atraitnes 1850.gada 13. jūnija aktu muižas tika nodotas mantiniekiem. 1850.gadā Ozolmuižai piederēja 60 zemnieku mājas, bija ieķīlāta par 67 000 (rubļiem?) un bija novērtēta par 200 000 (rubļiem?). Cenas muižai tajā gadā piederēja 14 mājas, tā bija ieķīlāta par 13 150 (rubļiem?) un novērtēta par 35 150 (rubļiem?).²⁴

Laulātie fon der Rekes, Ozolmuižas īpašnieki, atdalīja Svēto Mežu un pārdeva to kopā ar zemnieku saimniecībām Grīvenkrogu Oto fon der Reke²⁵. [Divas piezīmes – Oto fon der Reke bez Grīvkroga, arī piederēja Jāmaiķu muiža Turlavas pagastā, starp Aizputi un Kuldīgu. Jānis Kažotnieks nejauši atrada Andreas von der Recke ar kuru esmu sarakstījusies. Andreas ir savas ģimenes vēsturnieks Vācijā (bet viņš nav pa tiešo līniju saistīts ar Latvijas von der Reckem) un viņš brīnījās par Svētes mežu atdalīšanu no Ozolmuižas, jo it kā pastāvēja Fideikomīß, kas juridiski neatļāva muižu sadalīt. Viņam solīju mēģināt vairāk informācijas par šo jautājumu atrast. Ir arī cits strīdīgs jautājums, jo Andreas no saviem dokumentiem domā, ka Kārlis fon der Recke no savas sievas tēva nopirka Ozolmuižu. Bet

²³ LVVA, 586 f., 1. apr., 1189 lieta

²⁴ LVVA 586 f.,2. apr.,347 lieta, lp 12

²⁵ LVVA 640 f., 3.apr., 733.lieta,lp.4.-7. Attiecas uz iepriekšējām piecas rindkopām.

tomēr, pirkuma un pārdevuma līgums (man ir kopija no Kalna Benuža līguma) no 1863. gada, kad zemnieki uzsāka savas mājas nopirkt, nevis Kārļa, bet tikai Adeles vārds parādās kā īpašniece. Nākotnē šis ir sīkaki jāizpēta.]

No Arveda Švabes “Latvijas vēsture 1800-1918” zinām, ka 1863.gadā Ozolmuižas saimnieki bija paši pirmie no bijušās Kurzemes un Zemgales hercogistes privātmuižu īpašniekiem, kuri iedzīvotājiem piedāvāja iespēju savas mājas nopirkt.